



Natura 2000

Najvzácnejšie poklady európskej prírody



Chránená krajinná oblasť Polana

Čo je Natura 2000?

Najväčšia sústava chránených území na svete, ktorá uchováva najvzácnejšie poklady európskej prírody. Je domovom pre najcennejšie biotopy a najohrozenejšie druhy rastlín a živočíchov vo všetkých 27 krajinách Európskej únie. Jej cieľom je zachovať prírodné dedičstvo pre všetkých – v prospech ľudí aj prírody. Dozviete sa:

- čo prináša Natura 2000 ľuďom,
- aké vzácne druhy a biotopy chráni,
- ako sa odlišuje od národnej sústavy chránených území,
- kam ísť na výlet v územiach Natura 2000.



Polana

Polana predstavuje najvyššie vulkanické pohorie Západných Karpát, s nadmorskou výškou 1 458 m n.m. Pre oblasť je typická veľmi vysoká rozmanitosť rastlín aj živočíchov. Nachádza sa tu 15 biotopov európskeho významu. Najviac zastúpené horské kosné lúky, prechodné rašeliniská, trasoviská, rôzne typy lesného porastu v južnej oblasti hojne obhospodarované lúky, pasienky a staré ovocné sady a poľa. Územie je tiež ukázkou špecifickej krajiny ovplyvnenej tradičným lazničným osídlením.

Biotopy európskeho významu na Polane

Horské lesy pralesovitého charakteru sú domovom **hlucháňa hôrneho**. Najviac mu vyhovujú zmiešané lesy smreka obyčajného, jedle bielej a buka lesného. Samec je pestréjšie sfarbený, typický modrozelenou hrudou a červenými škvrnami nad očami. Počas roka sa samec a samica stretávajú len na tokaniskách v období párenia. Tak prebieha v 4 fázach: klepot, trilkot, výlusk a brušenie. Od neskorej jesene do jari sa živia ihlicami a púčikmi stromov, počas zvyšného roka rôznymi druhmi bobŕi, bukvicami, malými listami, výhonkami a hmyzom.

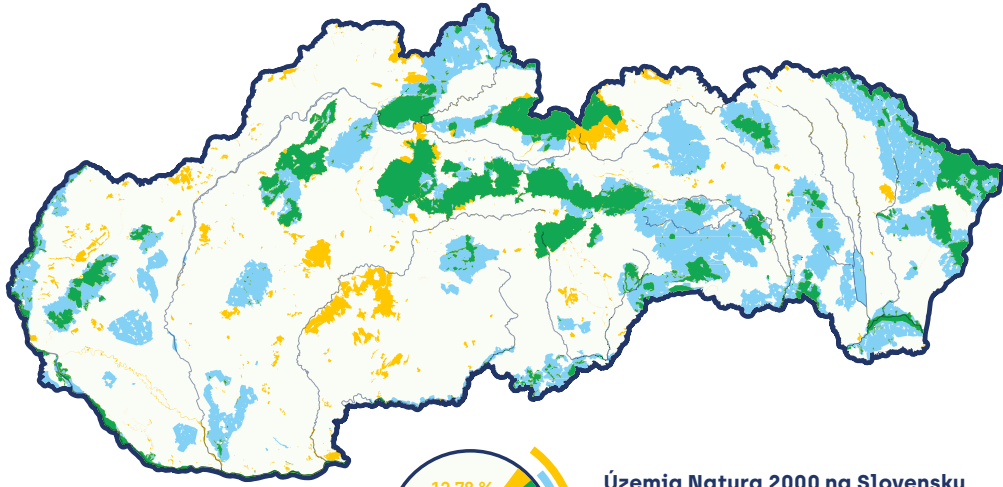


Hľucháne kedysi žili na celom Slovensku, pre ťažbu dreva prišli o mnohé biotopy a dnes sú kriticky ohrozeným druhom, ktorý preživa len na niekoľkých lokalitách.

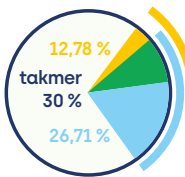


Natura 2000 v Európe a na Slovensku

Potreba spoločnej a jednotnej ochrany druhov a biotopov naprieč celou Európou vznikla pred vyše 40 rokmi. Hlavnými piliermi ochrany prírody v EÚ sú smernica o vtákoch a smernica o biotopoch. Smernice stanovujú dva typy chránených území európskej sústavy Natura 2000: Územia európskeho významu a Chránené vtáčie územia.



Podiel sústavy **Natura 2000** na výmere Slovenskej republiky je takmer **30 %**.



Územia Natura 2000 na Slovensku

- Územia európskeho významu
- Chránené vtáčie územia
- Prekryv oboch území

ÚEV + CHVÚ = Natura 2000

Územia európskeho významu – ÚEV

Cieľ: Ochrana zriedkavých, ohrozených, alebo endemických druhov živočíchov a rastlín, ako aj ich biotopov. Spoločne sa označujú ako druhy a biotopy európskeho významu.

Legislativa: Smernica o biotopoch

Ochrana: Platí v nich 2. až 5. stupeň ochrany

Chránené vtáčie územia – CHVÚ

Cieľ: Ochrana všetkých voľne žijúcich vtákov a ich najvýznamnejších biotopov.

Legislativa: Smernica o vtákoch

Ochrana: Platí v nich 1. až 5. stupeň ochrany a tzv. zakázané činnosti, ktoré sú vymenované vo vyhlasovacích predpisoch

Sústava Natura 2000 spolu s národnou sústavou chránených území zaberajú zhruba 37 % rozlohy Slovenska. Obe sa do veľkej miery prekrývajú, **nieto vyše polovica území Natura 2000 je zároveň v národnej sieti**. Zhruba 780 tisíc hektárov majú „spoločných“.



Porasty borievky obyčajnej zažili zlatý vek počas valašskej kolonizácie. Ovce a dobytok spásali väčšinu semenáčikov drevín, až na pichľavé borievky. Borievka zle znáša zatienenie inými drevinami, takže zo spásenia konkurencia profitovala – tak vznikli rozsiahle borievkové pasienky. S ústupom pastvy v druhej polovici minulého storočia však opäť začali borievkové pasienky zarastať a meniť sa na les. Zachovali sa nám už len na niektorých miestach. Na **Vrchdette** a **Javorinke** spolupracujeme s Národným lešnickým centrom a miestnym farmárom na vyčistení týchto plôch od náletových drevín a pastve, aby sa tieto vzácne biotopy zachovali.

Horské kosné lúky vznikli v dobách, keď ľudia kosili aj lúky vo vyšších polohách. Na takýchto ťažšie dostupných lokalitách sa dnes už len pasie a nekosi a botanická rozmanitosť preto klesá.

Nížinné a podhorské kosné lúky nájdeme v nižších polohách blízko ľudského osídlenia. Na Polane sú pomerne dobre zachované a nie sú ohrozené zarastaním, keďže ľudia ich dodnes pomerne intenzívne využívajú. ↓



Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte sa vyskytujú ↑ takmer všade vo vyšších polohách vo výbornej kvalite. Vyhovuje im extenzívna pastva. Na mnohých miestach však zarástli lešom. Lokálne ich ohrozuje aj vysoká koncentrácia pasených zvierat a nevhodné košarovanie.

Bezkolencové lúky sa nachádzajú na mineralizovaných slatinných pôdach. Na týchto lúkach rastie množstvo chránených a ohrozených druhov. Sú veľmi vzácne, pretože väčšina lokalít bola odvodnená a rozoraná. Najkrásnejšie ukážky biotopu sú práve na **Hradných lúkach** alebo na lokalite Chrapková. Ohrozuje ho ústup tradičného obhospodarovania kosením a viaceré zvyšky tohto biotopu už zarástli náletovými drevinami.



Na čo nám je Natura 2000? Máme predsa národnú sústavu chránených území.

To, čo je pre nás samozrejmé, môže byť pre zvyšok Európy vzácne, ak sa tam už daný druh či biotop nenachádza alebo je kriticky ohrozený. Vďaka Natura 2000 chránime to, čo je hodnotné, vzácne a ohrozené v celoeurópskom meradle. Územia Natura 2000 na Slovensku sa preto mierne odlišujú od národných chránených území. Do veľkej miery sa však prekrývajú. Oba nástroje sa vzájomne dopĺňajú pri spoločnom ciele chrániť prírodnú rozmanitosť.

Môžem ísť do územia Natura 2000 na turistiku?

Územiami Natura 2000 vedie množstvo turistických trás. V častiach, ktoré sa nachádzajú v prvom a druhom stupni ochrany, je možný pohyb aj mimo turistického chodníka.



Znamená vyhlásenie územia európskeho významu koniec pre aktivity človeka?

Natura 2000 nevylučuje ľudské aktivity, ale naopak podporuje starostlivosť o krajinu v prospech ľudí aj prírody. Ľudia po stáročia hospodárili na svojich pozemkoch, pričom formovali krajinu okolo seba. Vznikli tak poloprírodné biotopy európskeho významu s bohatou pestrosťou voľne žijúcich rastlín a živočíchov, ktoré sú závislé od činnosti človeka. Aby sme ich zachovali, potrebujeme zachovať aj aktivity ľudí. Najprisnejší stupeň ochrany, kde má človek obmedzený vstup, platí len v malej časti území Natura 2000.

Mám nárok na pomoc, ak hospodárim v Natura 2000?

Či už ide o les, lúku či mokraď, každý typ biotopu potrebuje špecifický spôsob hospodárenia, aby prosperoval. Vtedy plní svoju funkciu v prírode a ľuďom prináša rôzne bezplatné služby od zadržiavania vody v krajine, cez spríjemňovanie mikroklimy, viazanie uhlíka až po produkciu sena pre hospodárske zvieratá. Ideálne je, keď vlastník dokáže a chce obhospodarovat' biotop sám. Nie je to ľahké a štát aj za pomoci prostriedkov z EÚ ponúka viacero podpôr, ktoré majú majiteľom starostlivosť o územia uľahčiť a kompenzovať im s tým spojené náklady.



Prečo štát vykupuje pozemky v sieti Natura 2000?

V niektorých prípadoch vlastníci nemajú kapacity na obhospodarovanie pozemkov v územiach európskeho významu a vzácne biotopy zanikajú. Štát chce preto prevziať zodpovednosť za starostlivosť o tieto územia a pozemky odkúpiť.

Význam lúk a pasienkov

V súčasnosti sú mnohé typy lúk vzácne, preto sú chránené ako biotopy európskeho významu v územiach sústavy Natura 2000 (tzv. územia európskeho významu). Zachovanie väčšiny lúk je závislé od činnosti človeka. Keď sa lúka nekosi a ani sa na nej nepasie, zarastie postupne burinovitými druhmi a drevinami a neskôr vznikne les. Ten sám o sebe nie je zlý, no ak prideme o lúky, vymiznú aj mnohé druhy rastlín a živočíchov, ktoré sa vyskytujú iba na nich. Starostlivosť o lúky tak pomáha zachovať prírodnú rozmanitosť.



Príbeh Hradných lúk

Hradné lúky sú botanicky pestrý a rozsiahly komplex suchších aj vlhkejších lúk medzi obcami Hradná, Želobudza, Iviny a Dúbravy. Územím pretekajú potoky Hradná, Kamenná a Lazný potok.

Historický vývoj a využívanie územia

V minulosti boli Hradné lúky pravidelne, šetrne kosené a spásané. V 60. rokoch minulého storočia došlo v území k vodohospodárskym úpravám. Potok Hradná napriamili a čiastočne ho presmerovali. Intenzita obhospodarovania vlhších častí lokality postupne klesala, tieto plochy potom zarastali drevinami a vzácne biotopy sa strácali. Neskôr sa podarilo v spolupráci s užívateľom veľkú časť územia obnoviť – odstránili sa stromy, náletové dreviny a kríky, pomohlo frézovanie a mulčovanie. PD Očová v súčasnosti lúky využíva na extenzívnu, šetrnú pastvu, vďaka čomu sa zachováva ich jedinečná rozmanitosť.



Natura 2000 na Slovensku v číslach

41

chránených vtáčích území

81

druhov vtákov

644

území európskeho významu

67

typov biotopov európskeho významu

45

druhov rastlín európskeho významu

89

druhov živočíchov európskeho významu

Zdroje údajov:



www.minzp.sk



www.soprs.sk

Natura 2000 v CHVÚ Polana

Chránené vtáčie územie [CHVÚ] Polana je vyhlásené od roku 2008 s aktuálnou rozlohou 32 315 ha. Cieľom CHVÚ je zabezpečiť priaznivý stav biotopov 16 druhov vtákov európskeho významu, medzi ktorými je aj hlucháň hôrny. CHVÚ Polana sa prekrýva s Chránenou krajinou oblasťou Polana a územím medzinárodného významu Biosférická rezervácia Polana. Na území CHVÚ sa nachádza:

- **11 Území európskeho významu:** ÚEV Polana [3071,83 ha], ÚEV Dolná Zálomská [7,54 ha], ÚEV Koryto [25,06 ha], ÚEV Kopa [90,54 ha], ÚEV Močidlianska skala [204,77 ha], ÚEV Detvienský potok [73,17 ha], ÚEV Hradné lúky [59,64 ha], ÚEV Repiská [61,82 ha], ÚEV Hrbatá lúčka [180,66 ha], ÚEV Vrchslatina [18,05 ha], ÚEV Javorinka [44,31 ha].



V prípade záujmu o viac informácií o Natura 2000 nás kontaktujte:

Správa CHKO Polana, J. M. Hurbana 20, 960 01 Zvolen
tel.: +421 45 533 48 34, email: chko.polana@soprs.sk, web: chkopolana.soprs.sk
FB: Biosphere Reserve Polana, IG: biosphere_reserve_polana

Autori textu: P. Potocký, J. Krnáč, A. Gondová
Autori fotografií: archív Správy CHKO Polana, P. Potocký, P. Kostúr, A. Gondová, J. Krnáč
Grafická úprava a ilustrácie: Richard Watzka
Vydal: 2024 Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky



Projekt **Príroda pre všetkých** LIFE-IP
NATURA 2000 SVK (LIFE19 IPE/SK/000003)
je spolufinancovaný Európskou úniou
v rámci programu LIFE a z prostriedkov
štátneho rozpočtu prostredníctvom MŽP SR.

Príroda
pre všetkých



web projektu

Partneri projektu:



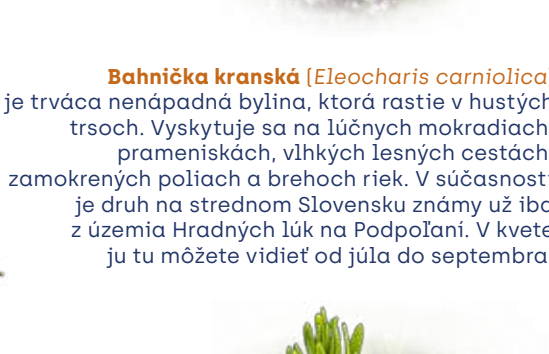
Druhy Natura 2000 v ÚEV Hradné lúky

Ohniváčík veľký (*Lycæna dispar*) je najväčší druh z našich ohniváčíkov s rozpätím krídel 28 – 42 mm. Krídla samčiek sú zhora žiarivo oranžovočervené, s úzkym hnedým lemom. Samičky majú predné krídla bledooranžové, so širším hnedým lemom a hnedými škvrnkami. Motýle majú dve generácie do roka. Lietajú od mája do júna a od júla do augusta na vlhkých a podmáčaných lúčach. Húsenica je zelená, mierne sploštená, so silnými štetinami. Ohrozuje ho ničenie vhodných biotopov odvodňovaním, zarastanie pôvodne nelesných plôch náletovými drevinami.



Bahníčka kranská (*Eleocharis carniolica*)

je trváca nenápadná bylina, ktorá rastie v hustých trsoch. Vyskytuje sa na lúčnych mokradiach, prameniskách, vlhkých lesných cestách, zamokrených poliach a brehoch riek. V súčasnosti je druh na strednom Slovensku známy už iba z územia Hradných lúk na Podpoľaní. V kvete ju tu môžete vidieť od júla do septembra.



Lanolístnik bezlistencový (*Thesium ebracteatum*)

je pomerne nenápadná trváca bylina s plazivým podzemkom. Má podlhovasté listy a drobné päťpočetné kvety, ktoré sú zvonka žltozelené až zelené a zvnútra biele. Táto rastlina bola takmer 100 rokov považovaná na Slovensku za vyhynutú. V roku 2016 bola znovu objavená na lokalite Hradné lúky v Podpoľaní vo veľkom počte kusov (niekoľko desiatok tisíc).



Modráčik krvavcový (*Maculinea teiulus*) je motýľ modrej farby s čiernym lemom na okrají krídel a s čiernymi škvrnkami. Motýle sajú nektár na krvavci lekárskom, kde samičky kladú vajíčka. Vyliahnuté mladé húsenice sa živia súkvetím krvavca, zo zeme ich zbierajú mravce rodu *Myrmica*, ktoré ich zanesú do mraveniska. V mravenisku žijú húsenice priamo v komôrkach s mravčím plodom a živja sa nim. Tento vzťah sa nazýva **myrmekofágia**. Zimu prečkávajú v mravenisku. Ako dospelé jedince vyletia z mraveniska a životný cyklus sa opakuje.



CHKO Poľana

KULTÚRNE DEDIČSTVO A TRADÍCIE

Pastiersky spôsob života prvých obyvateľov, ktorí v kraji pod Poľanou zakladali svoje domovy, položil základy kultúrneho dedičstva oblasti. Ľudové umenie sa dedí z generácie na generáciu. Niekde na stráňach pri pasení oviec vznikla i obdivovaná fujara. Rezbárske majstrovstvo tunajších ľudí sa prejavuje vo vyrezávaní drevených krížov.

LAZNÍCKE OSÍDLENIE A TERASOVITÉ POLÍČKA

sú hlavnými špecifikami oblasti Podpoľania. Ľudia ešte aj v dnešnej dobe obhospodarujú pôdu tradičným spôsobom. Pohľad z vtáčej perspektívy je tak na nezaplatenie.



Podpoľanie je malebná krajina plná lesov, minerálnych prameňov a prírodných krás. Prírodnou dominantou regiónu je stratovulkán Poľana – symbol nádhornej a čistej prírody a zároveň symbol hrdoosti i kultúry ľudí, ktorí na jej úpätiach, v mestečkách a dedinkách po stáročia žijú. Poľana patrí medzi nazachovalejšie vyhasnuté sopky v Európe. Celé pohorie je súčasťou Karpatského oblúka.

V roku 1981 bola Poľana vyhlásená za Chránenú krajinnú oblasť Poľana a v roku 1990 za Biosférickú rezerváciu Poľana. Vďaka rozmanitosti rôznych typov prostredí je pre Poľanu charakteristická veľmi pestrá fauna a flóra. Žije tu veľký počet ohrozených a vzácných druhov vtákov, vďaka čomu bola Poľana zaradená medzi významné vtáčie územia Európy.

Rozloha: 20 360 ha

Kategória CHÚ: Chránená krajinná oblasť Poľana

Stupeň ochrany: 1. až 5. stupeň

Najnižšia nadmorská výška: 460 m n.m.

Najvyšší vrch: 1 458 m n. m. Zadná Poľana

Kraj: Banskobystrický kraj

Okres: Banská Bystrica, Zvolen, Detva, Brezno



Natura 2000
v CHKO Poľana

Tipy na výlety za krásami Natura 2000



NÁRODNÁ PRÍRODNÁ REZERVÁCIA ZADNÁ POĽANA

Najväčšia rezervácia, zabierajúca vrcholovú časť Poľany s príslušnými svahmi. Nachádzajú sa tu 160 – 190-ročné smrekové porasty. Ide o výskyt smrečín na najjužnejšom okraji areálu ich pôvodného rozšírenia v Západných Karpatoch na andezitovom podklade.



PRÍRODNÁ REZERVÁCIA POD DUDÁŠOM

Nachádza sa pod Zadnou Poľanou v Hrochotskej doline. Je ukážkou pôvodných lesov so 130 – 200-ročnými jedincami, z ktorých niektoré majú mimoriadne rozmery.



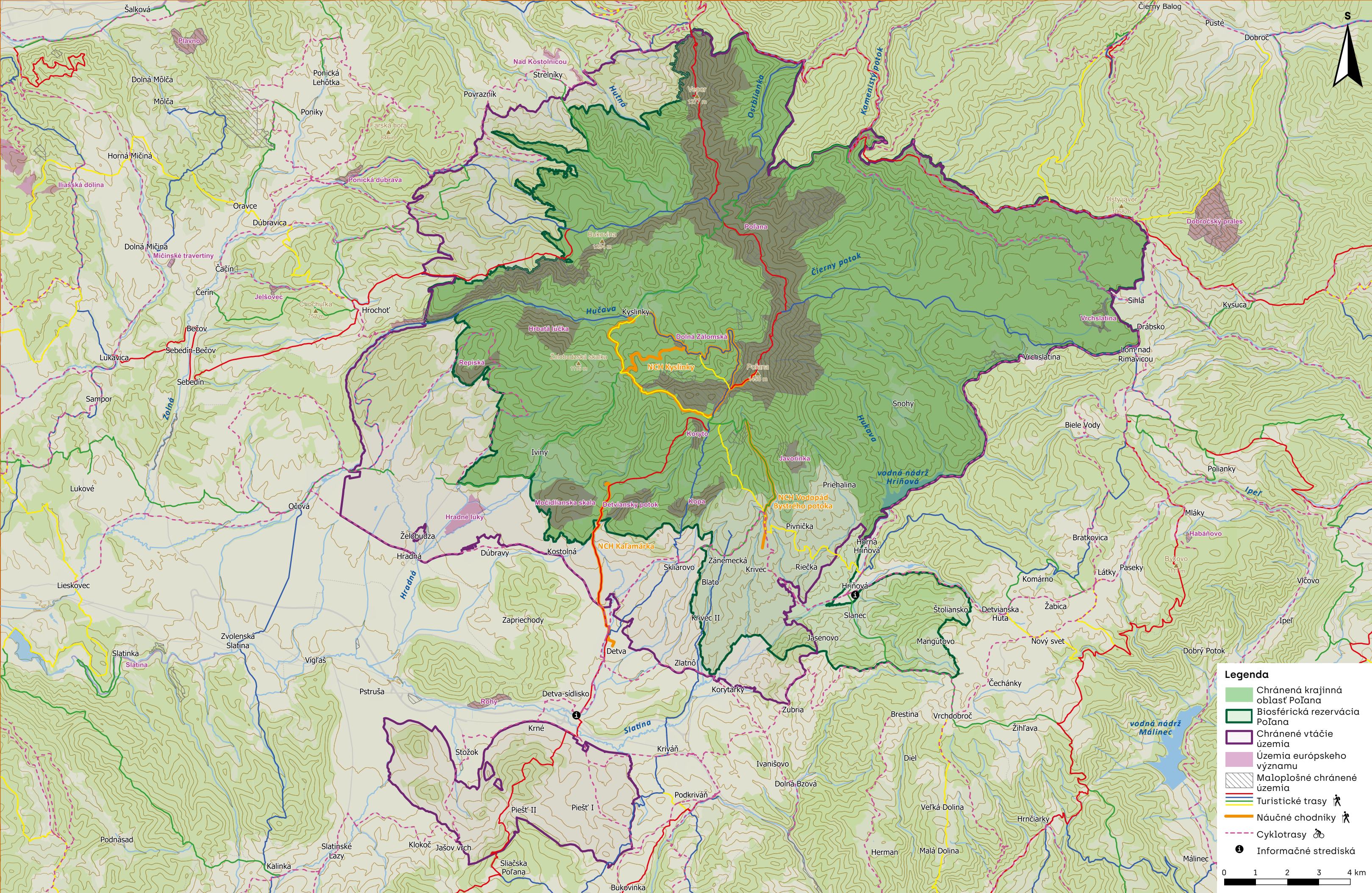
CHRÁNENÝ AREÁL HORNÁ CHRAPKOVÁ

Areál s podmáčanými až mokradnými lúkami s bohatou flórou, s výskytom niektorých ohrozených druhov.



PRÍRODNÁ REZERVÁCIA KOPA

Nachádza sa severne od Melichovej skaly. Ponúka možnosť štúdia mechanického zvetrávania a následného osídľovania vegetáciou.



PRÍRODNÁ REZERVÁCIA HABÁŇOVO

Ide o zachované vyčlenené územie rašelinných lúk a svahových prameňov s výskytom vzácných druhov flóry.



PRÍRODNÁ PAMiatKA MELICHOVA SKALA

Stĺpový skalný útvar nachádzajúci sa na južnom úpätí Poľany nad osadou Skliarovo v Detve.



PRÍRODNÁ PAMiatKA KALAMÁRKA

Andezitová skalná plošina obkolesená skalnými stenami, komínmi a vežami s výškou presahujúcou 10 m.



NÁRODNÁ PRÍRODNÁ PAMiatKA VODOPÁD BYSTRÉHO POTOKA

Patrí medzi najväčšie vodopády vo vulkanitoch Západných Karpát. Tektonickou poruchou poklesla južná časť stuhnutého andezitového prúdu, ktorá vytvorila prepad vysoký 23 m.